

olvasmány, azt a már-már verset idéző gazdasá-
gos szerkesztés, a nyelv racionális, de kifejező hasz-
nálata, az egyszerre személyes és közérdekű témát
jól illusztráló epizódok megválasztása, továbbá a
hol tárgyilagos, hol némileg érzelmes, vagy olykor
poénra hegyezett ironikus stílus harmonikus egy-
séget szavatolja. (*Forum Könyvkiadó, Újvidék, 2014*)

GEROLD LÁSZLÓ

SZABÓ FERENC SJ: „KRISZTUS FÉNYE” Bevezetés Henri de Lubac SJ életművébe

Hazánkban a francia teológia kevésbé ismert, a hit-
tudománnyal foglalkozó irodalom — történelmi,
nyelvi és kulturális okokból — inkább német irá-
nyultságú. Mindazonáltal az elmúlt évtizedek so-
rán voltak olyan szerzők, akiknek hála a frankofón
katolikus irodalom kiemelkedő alakjai, úgy hit-
tudósok (például Pierre Teilhard de Chardin, Yves
Congar, Jean Daniélou, Marie-Dominique Chenu),
mint filozófusok, litterátusok (például Jacques Ma-
ritain, Paul Celan), közelebb kerülhettek hozzánk.

Ezen magyar tudósok, írók sorába tartozik
Szabó Ferenc jezsuita, akinek kiemelkedő munkás-
sága elvitatathatlan érdemeket szerzett ezen a té-
ren. Az ő fáradságos és alapos kutatásait dicséri a
most megjelent kötet, amelyben bepillantást nyer-
hetünk a 20. század egyik jelentős, a világegyház
hittani ébredésére is kiható teológusa, Henri de
Lubac „életművébe”. Fontos ez a kifejezés, hiszen
a könyv nemcsak kronologikus életrajzot vagy jól
adatolt szaktudományos összeggést jelent, sokkal
többet nyújt ezeknél: megmutatja a hívőt, a szer-
zetest, a papot, látni, sőt érteni, megérteni engedi
a lelket, a gondolatot, a küzdelmeket és a harcokat.

Szabó Ferenc számára ez az írás egyfajta *opus
magnum* is egyben, hiszen fiatal hittudósként sze-
mélyesen is megismerkedhetett a jeles francia
rendtárrsal, akivel haláláig levelezett, szakmai
kérdéseket vitatott meg. Így az a tény, hogy most
több esztendő leforgása alatt újraolvasta de Lubac
összes művét, tekinthető egy mindvégig figye-
lemmel kísért, a magyar közönség felé közvetített
munkásság *relecture*-jének, amelyben az értelmezés
és érték kulcsát nemcsak a szemlemi rokonság, de a
valós, „élet általi” érintettség is a szerző kezébe adja.
Ezért nem csodálkozhatunk azon, hogy az első fe-
jezet a következő címet viseli: *Személyes emlékek mes-
teremről, Henri de Lubacról*. Innen indulva az olva-
só is megérintettként léphet be egy hatalmas szel-
lem belső birodalmába (amelynek „térképét”
nyújtja a második fejezet: *Henri de Lubac életműve*).

Ezt követően indulnak útjukra a tematikus fe-
jezetek. Az első kettő két olyan vonatkoztatási

rendszerrel mutat fel, amelyek ma is elevenné te-
szik de Lubac gondolkodását, szüntelen aktua-
litást kölcsönözve neki: az egyik a történelem (III.
fejezet), a másik pedig maga az ember, aki a hit-
ben pozitív, az ateizmusban negatív módon áll
meg Istennel szemközt (IV. fejezet). E két nagyon
fontos vonatkoztatási rendszer kapcsán merül fel
a másik kiemelkedő rendtárs, Pierre Teilhard de
Chardin gondolata, akinek de Lubachoz való vi-
szonyát az ötödik fejezet taglalja. A fejlődő teremtés
elgondolása, illetve a sajátosan teilhardi ember-
értelmezés hatott de Lubacra, aki nem egyszer véd-
te meg rendtársát a nemtelen támadásoktól.

E nagy kereten belül tárulnak fel aztán az egyes
szakteológiai, dogmatikai témák, amelyek de Lu-
bac organikusan eklektikus életművének fő ten-
gelyeit képzik: a természetfeletti misztériuma (VI.
fejezet), a Szentírás és a hit viszonya, a sugalmazás,
a szentírás-értelmezés kérdései (VII. fejezet), vala-
mint az egyház misztériuma (VIII. fejezet). Akár-
melyik tematikát is vizsgáljuk, hamar nyilvánva-
lóvá válik a de lubaci „forradalom”: a radikális
Krisztus-központúság. Erre utal a kötet címe is —
„*Krisztus fénye*” —, amely egyben a kilencedik fe-
jezet tárgyát is kijelöli. A tizedik fejezet ezt köve-
tően azt vizsgálja — szükségszerűen érintve de
Lubac zsinati hatását, illetve a zsinat utáni de
Lubacot, gondolatainak értékelését, recepcióját —,
hogy milyen *Wirkungsgeschichte*-je, hatástörténete
volt, van a nagy francia hittudósna.

Pontosan ez a rész mutatja fel de Lubac egye-
diségét és erejét. Hisz míg a zsinat előtt sokan újí-
tónak, veszélyes elhajlónak tekintették őt, a zsinat
után egyesek „integrizmussal”, egyfajta negatív
konzervativizmussal vádolták meg személyét (ez
az egyszerű tény mintha már önmagában is hite-
lesítene a jeles jezsuita életművét, jelezve, hogy soha
nem adta el magát semmiféle egyházon belüli „iz-
mus”-nak). Holott ő pusztán a hagyomány foly-
tonosságának és az aktuális korra való nyitottság-
nak az együttes kritériumrendszerét igyekezett
megfogalmazni: „Nem menekülhetünk a magunk
kénye-kézzel szembe a mi korunkból egy másikba.
(...) Nem mellőzhetjük problémáit, nem húzó-
dozhatunk a mai feladatoktól, nem odázhatjuk el
a mai küzdelmet.” Ugyanakkor: „Kétségtelen, a hal-
adás mindig relatív. Nincs szó a hit lényegének a
megváltoztatásáról. A fejlődés ehhez nem ad hoz-
zá semmit; nem vezet be semmiféle »újítást«” (16).

Paradoxon e két kritérium együttes megkö-
vetelése? Nem. Sokkal inkább így valósul meg a
teológus karakterében a jezsuita lelkiesség egyik
alapvonása: *sentire cum Ecclesia*, együttérezni az
egyházzal. Így mutatkozik meg, hogy Henri de
Lubac — ahogy Szabó Ferenc is írja — valóban
homo ecclesiasticus volt, aki Krisztus fényében tö-
retlen hűséggel és szeretettel szolgálta Istent.

A kötetet egy érdekes, de Lubac mestereit, kortársait és tanítványait tablószerűen bezáró rész (XI. fejezet), majd egy alapos nemzetközi bibliográfia (XII. fejezet) zárja.

Szabó Ferenc könyve valóban „bevezetés”, nem csak „ízeltő” vagy szaktudományos élettelen szöveg. Felragyog benne Krisztus fénye, amely de Lubac hitének, lelkiiségének és teológiájának forrása volt. Épp ezért mindenki nagy haszonnal forgathatja ezt a kötetet, amely egyszersem mind valóság és tanúságtétel is. (JTMR, Budapest, 2014)

TÖRÖK CSABA/MAGYAR KURÍR

FRANÇOIS VARILLON: JÉZUS ÜZENETE

A Korda Kiadó gondozásában megjelent kötet François Varillon (1905–1973) francia jezsuita szerzetes, teológus imádságra indító elmélkedéseit tartalmazza, melyeket az Evangéliumról szóló egyhetes lelkigyakorlat számára készített. Hallgatóságát arra szólítja fel, hogy saját véleményét alkosson a hitről és a keresztény életéről, s meditáció közben mélyrehatóan vizsgálja meg saját személyiségét is.

P. Varillon számára egyértelmű, hogy Jézus nem nyilatkoztathatta ki másképpen Isten alázatosságát, csakis önmaga alázatos életével. Az Atya nyilatkoztatójaként mondja: „Aki engem lát, látja az Atyát is” (Jn 14,9). A szerző ezt az Evangélium egyik legfontosabb mondatának tartja. Azáltal ugyanis, hogy látjuk az alázatos, engedelmes és szegény Krisztust, eljutunk arra a következtetésre, hogy „az örök Atya alázatos, engedelmes és szegény”. Csak egyetlen módja van annak, hogy megismerjük az Atyát: Jézust kell szemlélnünk.

A jezsuita teológus felteszi a kérdést: mi a különbség Jézus és köztünk? Két dolog. Az egyik, hogy Ő Isten, fogantatásának első pillanatától kezdve, „a Szentlélektől fogant”, magától Istentől, míg mi emberek vagyunk, teremtmények, de hivatásunk az, hogy istenivé váljunk. „Ha nem válhatnánk istenivé, Jézus, aki Isten, nem lenne ember.” Jézus azáltal, hogy megtestesült, az emberi fajhoz tartozik, amely istenivé tehető, a Krisztussá válás folyamatában van.

A másik különbség Jézus és köztünk, hogy Istenné válunk általa. Varillon Krisztust Isten prizma-jának nevezi. Ahogy a prizma felbontja a napfényt, a fehér fényt több színre, ugyanúgy Krisztus is az, „aki emberi cselekedetekre, emberi szavakra, emberi tettekre, gondolatokra bont, ahogy azt az Evangéliumban tapasztalhatjuk”. A szerzetes teológus figyelmeztet: ne is reméljük, hogy megismerhetjük Jézust, ha nem a Szentlélek ismerteti meg velünk. Erőszakkal ugyanis nem hatolhatunk be Jézus lelkébe. Ha viszont meg akarjuk őt ismerni, kérjük tőle azt is, hogy tegyen bennünket azzá, ami ő. Varillon

idéz Loyolai Szent Ignác *Lelkigyakorlatos könyveiből*: „Ismerjétek meg Krisztust lelkileg, hogy minél közelebből tudjátok őt követni és több szeretettel őt szolgálni.” Meg kell tehát ismernünk Krisztust, hogy követhessük, vagyis hasonlítsunk rá. „A szegénység, a tisztaság és az engedelmesség terén.” Jézusra pedig csak az Evangéliumban találhatunk rá, „ott lakik, nem tudunk máshol rátalálni”. A jezsuita szerzetes felidézti azt az evangéliumi részt, amikor András azt mondja fivérének, Simonnak: „Megtaláltuk a Messiást” — és elvitte őt Jézushoz (Jn 1,40–42). Felteszi a kérdést: megtörtént-e már velünk, hogy elvittünk valakit Jézushoz? Nem a valláshoz, mert az más jelent, hanem Jézushoz. Egyúttal arra inti hallgatóságát, hogy sokat imádkozzanak azokért az emberekért, akik a kereszténységről beszélnek, de akiknek nincs valódi kapcsolatuk Jézussal. A valódi kapcsolatot Krisztussal az imádkozás jelenti.

A hegyi beszédet elemezzé Varillon kiemeli, hogy Jézus szerint már azt is törvényszék elé kell állítani, aki haragot tart. Krisztus itt is a gyökerekig hatol. Amikor ugyanis haragszom a másik emberre, „mintegy megsemmisítem őt. Már nem akarom, hogy legyen. Nem tiszteltem... fölé helyezem magamat. Eltiprom őt — haraggal is eltiprom valakit, erővel. Megsértém őt.” Jézus arra tanít bennünket: ha elhagyom felebarátomat, Isten a bálványommá válik. „Attól kezdve, hogy elhagytam felebarátomat gyűlölet vagy harag miatt, Isten már nem lehet az Istenem.”

Az igazságosság kérdését érintve a jezsuita teológus rámutat, hogy az ember csak úgy tud mással igazságos lenni, ha többre, a szeretetre törekszik. Mindig meg kell látnom a másikban azt, akinek Isten megbocsátott. A szeretet valódi, konkrét szolgálat, ahogy azt tökéletesen fejezi ki az irlalmas szamaritanus története (Lk 10,25–37). Az ellenség szeretete pedig aktív szeretet, ami a számunkra nem szimpatikus, vagy éppen nekünk ártó személyek érdekében kifejtett pozitív cselekedetben mutatkozik meg. Az ellenség szeretetének előírása a tudat legmagasabb foka, amelyre Krisztus tanít. Teljesítésére csak akkor vagyunk képesek, ha megfogadjuk Jézus intelmét: „Szeressétek ellenségeiteket és imádkozzatok az üldözőitekért!” (Mt 5,44).

P. Varillon a keresztre feszített Jézus arcát szemlélve megállapítja, hogy egy szabad ember arcát látja. „Csak akkor vagyunk valóban szabadok, ha az életünket adjuk... Az egyház Krisztus szabadságából született, aki életét adja és aki meghal a kereszten.” A keresztre szegezett Jézus a teljes szabadságot jelenti. „Szabadság az étellel szemben, és ez a szabadság fog felragyogni a feltámadáskor.” Az apostolok tanúi voltak Krisztus e nagyfokú szabadságának, egész életében. A feltámadáskor pedig megértették, hogy mi az igazi szabadság, s ennek szellemében hirdették ettől kezdve az Evangéliumot (Ford. Mán Éva; *Korda Kiadó*, Kecskemét, 2014)

BODNÁR DÁNIEL